

УДК 789+781.62

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2025-4-17>**Леонід ПЕТКУН**

аспірант кафедри джазу та популярної музики, Львівська національна музична академія ім. М. В. Лисенка, вул. Остапа Низжанківського, 5, м. Львів, Україна, 79000

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-3411-4057>**Бібліографічний опис статті:** Петкун, Л. (2025). Екскурс в історію рудиментального виконавства у Швейцарії. *Fine Art and Culture Studies*, 4, 131–139, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-4-17>**ЕКСКУРС В ІСТОРІЮ РУДИМЕНТАЛЬНОГО ВИКОНАВСТВА У ШВЕЙЦАРІЇ**

Мета статті полягає в окресленні історичних витоків, тенденцій розвитку та становлення рудиментального виконавства на теренах Швейцарії. У статті подається порівняльна характеристика провідних виконавських шкіл – Basler Trommeln і Tambour-Ordonnanz – з урахуванням їхніх регіональних особливостей, репертуарної специфіки та формування системи рудиментів. На підставі аналізу періоджерел визначаються прикметні ознаки, спільні риси та відмінності шкіл, а також прослідковується еволюція способів нотації барабанного репертуару від умовно ієрогліфічного та ониматопейчного письма до впровадження нотної графіки й усталення сучасних способів фіксації музичного тексту. **Методологія дослідження** ґрунтується на комплексному поєднанні декількох методів. Ретельне вивчення джерел XVIII–XX ст. зумовило необхідність залучення джерелознавчого методу. Історичний метод застосовано при дослідженні хронології становлення рудиментального виконавства, а визначення специфіки та відмінностей виконавських шкіл базується на методові компаративного аналізу. **Наукова новизна** дослідження полягає у спробі презентації цілком недослідженої в українському музикознавчому дискурсі сфери виконавства і водночас упровадження в український термінологічний обіг поняття «rudimental drumming», широко уживаного у світовому виконавському контексті, а також у системному порівнянні шкіл рудиментального виконавства з диференціюванням їхніх історичних, функціональних і виконавських особливостей.

Висновки. Рудиментальне виконавство Швейцарії представлене двома самостійними школами, що побутували у двох протилежних сферах, пов'язаних із військовою діяльністю (Tambour-Ordonnanz) і цивільним життям (Basler Trommeln). Відмінності між ними полягають передовсім у функціональній приналежності, регіональних особливостях, формуванні системи рудиментів, у кількості і видах використовуваних рудиментів, способах їх трактування, у специфіці репертуару і формах його нотації. Вагомим внеском Швейцарії у світову практику рудиментального виконавства є формування низки рудиментів, що стали невід'ємною частиною сучасних барабанних традицій і входять до переліку «Сорока міжнародних рудиментів Товариства Перкусійних Мистецтв» (1984), а також переліку сорока двох рудиментів «Рудиментального Кодексу» товариства «Креативна Перкусія» (2018).

Ключові слова: барабанні рудименти, рудиментальне виконавство, базельська школа, школа військових барабанщиків, ониматопейчна нотація, барабанні сигнали.

Leonid PETKUN

Postgraduate Student, Department of Jazz and Popular Music, Lviv National Music Academy named after Mykola Lysenko, 5 Ostapa Nyzhankivskoho St, Lviv, Ukraine, 79000

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-3411-4057>

To cite this article: Petkun, L. (2025). Ekskurs v istoriiu rudymentalnoho vykonavstva u Shveitsarii [An excursion into the history of rudimental drumming in Switzerland]. *Fine Art and Culture Studies*, 4, 131–139, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-4-17>

**AN EXCURSION INTO THE HISTORY OF RUDIMENTAL DRUMMING
IN SWITZERLAND**

The purpose of the article is to outline the historical origins, developmental trends, and establishment of rudimental drumming in Switzerland. The article provides a comparative analysis of Basler Trommeln and Tambour-Ordonnanz, taking into account their regional features, repertoire specificity, and the formation of rudimental systems. Based on the analysis of primary sources, distinctive characteristics, common features, and differences are identified, and the evolution of drum notation practices is traced – from conventionally hieroglyphic and onomatopoeic forms of writing to the adoption of staff notation and the establishment of modern methods of musical text fixation. **The research methodology** is grounded

in the comprehensive application of several approaches. A thorough study of 18th–20th-century sources necessitated the use of the source-critical method. The historical method was applied in examining the chronology of rudimental drumming, while the determination of the specificities and differences was based on the method of comparative analysis. **The scientific novelty** of the study lies in an attempt to present an entirely unexplored sphere of drumming within Ukrainian musicological discourse, while simultaneously introducing into Ukrainian scholarly terminology the concept of rudimental drumming, which is widely used in the global performance context. Furthermore, the study offers a systematic comparison of Basler Trommeln and Tambour-Ordonnanz, differentiating their historical, functional, and drumming characteristics. **Conclusions.** Rudimental drumming in Switzerland is represented by two independent practice that existed in two opposite domains: military practice (Tambour-Ordonnanz) and civic life (Basler Trommeln). Their differences are primarily determined by functional roles, regional characteristics, the formation of rudimental systems, the number and types of rudiments used, their interpretation, as well as the repertoire and its notational forms. Switzerland's significant contribution to the global practice of rudimental drumming is the development of a number of rudiments that have become an integral part of contemporary drumming traditions and were included in the list of "The 40 Percussive Arts Society International Rudiments" (1984), as well as the 42 rudiments of the "Creative Percussion Rudimental Codex" (2018).

Key words: drum rudiments, rudimental drumming, Basler Trommeln, Tambour-Ordonnanz, onomatopoeic notation, drum signals.

Актуальність проблеми. Рудиментальне виконавство посідає важливе місце в історії європейської та світової музичної культури. Його основи формувались у військових оркестрах XIV століття, а перші згадки про барабанні рудименти зафіксовані у посібниках середини XVIII століття.

Швейцарія, завдяки багатовіковій військовій традиції та розвитку унікальних виконавських практик, відіграла провідну роль у становленні рудиментального виконавства. Військові здобутки і авторитет швейцарських найманців, які упродовж XV–XIX століть використовували барабанні сигнали і марші під час служби в іноземних військах, сприяли поширенню барабанного мистецтва, що поступово інтегрувалося у військові культури Франції, Німеччини, Великої Британії, Італії, Нідерландів, а згодом США. Попри це, наукові дослідження рудиментального виконавства зосереджуються переважно на пізнішій американській традиції, тоді як швейцарські школи менше вивчені та систематизовані, отже потребують ґрунтовного музикознавчого аналізу. Тож актуальність теми зумовлена необхідністю:

- осмислення історичного внеску швейцарських виконавських шкіл у розвиток європейської та світової музичної культури;
- аналізу провідних виконавських шкіл (Basler Trommeln і Tambour-Ordonnanz), сформованих у Швейцарії, що репрезентують різні культурні й функціональні моделі;
- вивчення інтеграції рудиментальних традицій у міжнародному контексті, зокрема їхнього впливу на формування інших національних шкіл.

У такому ракурсі дослідження рудиментального виконавства у Швейцарії постає не лише важливим для реконструкції історико-культурних процесів, а й актуальним у перспективі розвитку сучасних виконавських практик та методів навчання гри на ударних інструментах, адже у сучасному барабанному виконавстві рудименти є фундаментальним компонентом індивідуального музичного стилю виконавця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Рудиментальне виконавство, незважаючи на вікові традиції побутування у різних національних культурах, залишається цілком не висвітленим в українському музикознавстві, а іншомовні публікації мають переважно публіцистичний характер. Пропоноване дослідження тенденцій розвитку і формування рудиментального виконавства Швейцарії ґрунтується головню на аналізові доступних першоджерел – дидактичних посібників XVIII–XX ст.

Описові базельської школи рудиментального виконавства присвячена розвідка Данієля Рогера (2004), в якій автор крім відомостей про інструмент подає перелік і стислу характеристику рудиментів базельської школи.

Раян Блум, виконавець і водночас перекладач одного із посібників швейцарської школи військових барабанщиків, у своїх публікаціях (2022) намагається розв'язати термінологічні колізії, що виникають внаслідок ототожнення понять Basel drumming і Swiss drumming, які не є синонімічними поняттями, а презентують дві різні школи – базельську (Basler Trommeln) і школу військових барабанщиків (Tambour-Ordonnanz), два цілком відмінні, самобутні типи виконавства, мистецькі форми та виконавські ідіоми.

Мета статті полягає в окресленні історичних витоків рудиментального виконавства, тенденцій розвитку та формування виконавських шкіл у Швейцарії. У статті подається порівняльна характеристика провідних виконавських шкіл – *Basler Trommeln* і *Tambour-Ordonnanz* – з урахуванням їхніх регіональних особливостей, репертуарної специфіки та формування системи рудиментів. На підставі аналізу першоджерел визначаються прикметні ознаки, спільні риси та відмінності шкіл, а також прослідковується еволюція способів нотації барабанного репертуару від умовно ієрогліфічного та ономатопейчного письма до впровадження нотної графіки й усталення сучасних способів фіксації музичного тексту.

Виклад основного матеріалу дослідження. До XIII століття ударні інструменти не посідали помітного місця в європейській музичній культурі. Поширення перкусійних інструментів активізувалося після хресто-вих походів внаслідок проникнення елементів східної музичної традиції в культурний простір країн Західної Європи. Перші задокументовані згадки про застосування ударних інструментів, зокрема у військових цілях, датуються XIV століттям. Так, відомо про використання барабанів у швейцарському війську під час битви під містом Лаупен 1339 року (9, Rogger, с. 10) та битви під Земпахом 1386 року (7, Chandler, 1990, с. 7). Барабанщики і трубачі розташовувалися поруч із командиром і прапорonosцями у центрі швейцарської баталії – каре, тобто квадрата, що складався із 30–50 пікінерів та алебардистів (1, Войтович Л., Овсінський Ю., 2017, с. 697). Особливе географічне розташування Швейцарії у поєднанні з високим рівнем тактичної підготовки військових піхотинців сприяло тому, що країну було надзвичайно складно завоювати. Успіхи швейцарського війська швидко набули розголосу в Європі, що зумовило активне залучення швейцарських найманців до військових кампаній різних держав упродовж XV–XIX століть. «Швейцарська піхота з кінця XIV століття стала бажаним найманим контингентом у європейських військах. Міланські герцоги Вісконті 1373 р. започаткували наймання швейцарської піхоти. Згодом до них долучилися французькі королі. [...] Майже до середини XIX ст. швейцарські найманці служили у військах Франції,

італійських держав, Іспанії та Голландії» (1, Войтович Л., Овсінський Ю., 2017, с. 698–699). Тож цілком закономірно швейцарські війська здобули статус елітарних, а їхні військові традиції – авторитет серед європейських армій.

Саме участь найманців у численних битвах уможливила передачу військових традицій Швейцарії арміям інших країн. Використання ударних інструментів швидко поширювалось країнами Європи, охоплюючи передовсім Францію, Німеччину, Велику Британію, Італію та Нідерланди. Військові барабанщики цих країн запозичували досвід безпосередньо у швейцарських музикантів під час спільних походів і воєнних дій.

У мирний час потреба в ударних інструментах зменшувалась, однак військові музиканти швидко адаптувалися до соціального життя і стали незамінними учасниками різноманітних громадських заходів і подій. Однією із таких подій був відомий Базельський карнавал Фастнахт (*Basler Fastnacht*) з костюмованою ходою та участю оркестрів барабанщиків. Альфонс Грідер (*Alfons Grieder*) писав: «У Базелі можна почути барабани не лише на війні, а й на весіллях, святах і навіть у церкві» (7, Chandler, 1990, с. 8).

Рудиментальне виконавство Швейцарії охоплює різноманітні традиції, що сформували дві самостійні потужні школи:

1. *Basler Trommeln* (базельська школа барабанного виконавства), яка отримала назву відповідно до її географічної локалізації – міста Базеля.

2. *Tambour-Ordonnanz* (школа військових барабанщиків), заснована на військовому підґрунті.

Обидві школи послуговуються схожою термінологією і мають низку спільних ознак. Проте, наявні відмінності переконливо свідчать про осібні шляхи розвитку обох напрямків та необхідність їхньої наукової диференціації.

Відмінності між школами полягають передовсім у регіональних особливостях використання рудиментів, кількості і типах рудиментів, їхній ритмічній інтерпретації, репертуарній специфіці, формах нотації.

Школа військових барабанщиків, спрямована головню на забезпечення потреб у сфері військового виконавства, цілком аргументовано і передбачувано зосереджується на

репертуарові, що тематично відображується у сигналах і маршах, натомість виконавські традиції базельської школи пов'язані насамперед із виконанням світського репертуару, що не має військового застосування.

Найменування «базельська школа» походить від географічної назви регіону Швейцарії з центром у прикордонному між Францією та Німеччиною місті Базель та його околицях. Ударні інструменти віддавна посідали значне місце в культурній традиції цього міста, сприймаючись його мешканцями як символ власної ідентичності. Базельська школа асоціюється передовсім зі святкуванням фестивалю Фаснахт – найбільшого фестивалю у Швейцарії, який 2017 року був унесений до переліку елементів нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО.

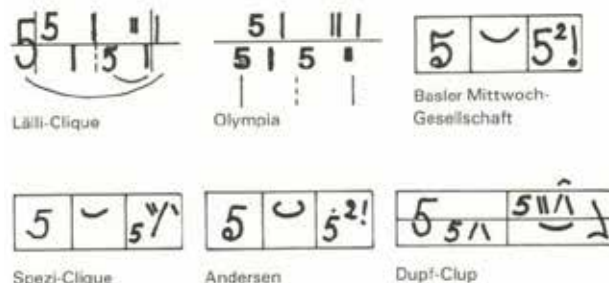
Базельська школа барабанного виконавства налічує до 49 рудиментів, зокрема: Batafla, Bataflafla, Doublé, Mühleradstreich, Mühle, Ratafla, Einfacher Tagwachtstreich, Coup de Charge та інші.

Особливе місце у традиції Basler Trommeln посідають системи нотації (*Baslertrommelnotenschriften*), що використовуються для письмової фіксації та відтворення барабанного репертуару. Існує три основні їхні різновиди:

1. *Hieroglyphenschrift* – ієрогліфічна нотація.
2. *Bergerschrift* – нотація Бергера.
3. *Zündstoffschrift* – нотація «Zündstoff».

Перший спосіб нотації, який умовно можна назвати ієрогліфічною нотацією, запропонував приблизно 1865 року Самюель Северін (Samuel Severin). *Hieroglyphenschrift* komponується з окремих цифр, ліній, знаків та символів. За такої системи фіксації музичного тексту, його зміст не відповідає точній транскрипції гри, тож використовується переважно не для вивчення, ознайомлення чи відтворення репертуару, а лише для його запам'ятовування. Саме тому упродовж багатьох років базельська школа була абсолютно недоступною для сторонніх виконавців. Така специфіка письма значною мірою обмежувала доступ до репертуару базельської школи стороннім виконавцям. Опанування ієрогліфічної нотації було практично недостижним завданням для музикантів, які не належали до локальної традиції. Ієрогліфічне письмо зазнало трансформацій у різних навчальних

закладах Базеля, внаслідок чого виникло багато похідних варіантів цього письма, що додатково ускладнило доступ до базельської школи барабанного мистецтва для виконавців з інших місцевостей.

Приклад 1. Варіанти нотації рудимента «Coup de Charge»

Намагання виконавців базельської школи подолати кордони локальної замкненості й герметичності власної виконавської культури, вийти за межі географічно обмеженого простору і познайомити світ зі своїм неповторним мистецтвом, спонукало представників школи до пошуку нового способу донесення і презентації музичного матеріалу, зокрема, через усталення нової універсальної форми нотації, яка була б зрозумілою не лише для місцевих виконавців, а й для музикантів поза межами Базеля.

На початку XX століття ці зусилля призвели до утворення нової форми нотації, що отримала назву «Bergerschrift» за прізвиськом її автора. Фріц Роберт (Рудольф) Бергер (Fritz Robert (Rudolf) Berger, 1895–1963) – композитор, виконавець і педагог, легендарний «docteur du tambour», зумів адаптувати унікальну систему базельської нотації, зробивши її зрозумілішою і доступнішою для барабанщиків усього світу.

Нотація Бергера базується на дволінійній системі нотації, поширеній у музичній практиці початку XX століття, та загальновживаних ритмічних знаках і символах. Нова система нотації дозволила барабанщикам записувати музичний матеріал, максимально наближуючи його до транскрипції, тож виконавці отримали змогу опановувати репертуар без необхідності безпосередньої консультації з автором чи носіями традиції. Фріц Бергер доклав чимало зусиль для поширення базельської школи за межами країни, написав низку праць, зокрема й англійською мовою, активно листувався із представниками інших шкіл. Серед його праць: *Das*

Basler Trommeln nebst vollständigem Lehrgang und einer Sammlung aller Basler Trommelmärsche (1928), *Das Basler Trommeln, Werden und Wesen* (1936), *Das Basler Trommeln* (1956), *Instructor for Basle Drumming* (1964), *Méthode Baloise de Tambour* (1964), тритомне видання маршів для барабана (*Trommelmärsche*, 1959–1965). Нижче подано взірці нотації Бергера.

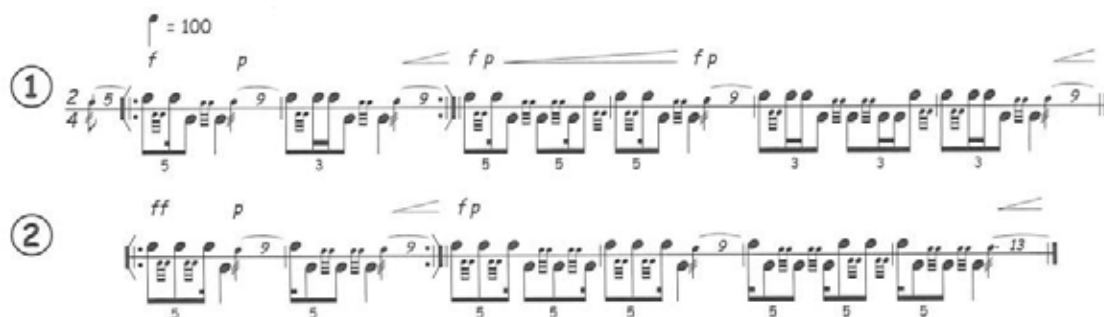
Форма нотації, що є найпоширенішою серед представників базельської школи, отримала назву *Zündstoffschrift*. Її найменування походить від назви опублікованого 1983 року посібника «*Zündstoff für Trommler*», в якому був переглянутий і допрацьований *Bergerschrift*. Унаслідок внесених змін і доопрацювання нова форма нотації забезпечила точніше фіксування й відтворення репертуару. Нотація *Zündstoff*, яку розвивало і пропагувало Швейцарське Товариство барабанщиків і флейтистів (*Schweizerischen Tambouren- und Pfeiferverband*), це розширена й удосконалена версія нотації Бергера. Нотацією *Zündstoff* Фріц Бергер послуговувався, komponуючи зібрання маршів (*Trommelmärsche*).

Базельська школа барабанного виконавства – одна із найбільш упізнаваних шкіл у світі, завдяки активній участі Фріца Бергера в її популяризації. Згодом до цієї місії долучився головний послідовник і учень Бергера – Альфонс Грідер. У другій половині XX століття Грідер відвідав багато барабанних корпусів у США. Там він навчав барабанщиків базельському стилю гри, що в результаті призвело до закріплення швейцарської школи на провідних позиціях у світі.

На відміну від базельської школи, що була територіально зосереджена довкола міста Базель, Tambour-Ordonnanz – школа військових барабанщиків – функціонувала на теренах усієї Швейцарії. Рудиментальне виконавство школи налічує до 32 рудиментів супроти 49 рудиментів базельської школи. Усі рудименти Tambour-Ordonnanz у тій чи іншій формі застосовуються також у базельській школі, натомість низка рудиментів ідентифікується виключно з традицією базельської школи, тож їх неможливо знайти у Tambour-Ordonnanz. Важливою відмінністю є й підхід до виконання: у базельській

Приклад 2. Fritz Berger «Buren»

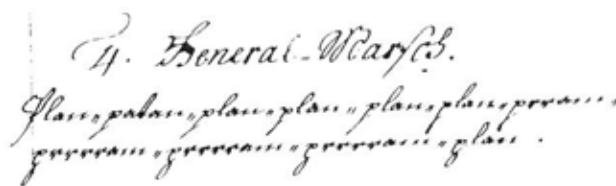
Приклад 3. Fritz Berger «Neue Baslertagwacht»

школі нотний матеріал неодмінно інтерпретується (іноді її називають «базельським свінгом»), натомість рудименти Tambour-Ordonnanz виконуються буквально так, як написані, без жодної інтерпретації, адже навіть незначне відхилення від рутинного шаблону і закладеного в ньому повідомлення могло б спричинити непорозуміння і сум'яття серед піхотинців під час військового походу чи в будь-яких інших ситуаціях.

Школа військових барабанщиків спрямована насамперед на забезпечення військових потреб, тож її репертуар охоплює сигнали, заклики і марші – жанри, що визначають сферу військової музики.

Найдавнішим із джерел, що репрезентує швейцарську школу військових барабанщиків, є збірник «Verzeichnis derjenigen Ordonnanz-Streichen, nach welchen die Tambouren Teutsch- und Welschen Landes Bergebiets sich richten und selbigen Exercieren sollen» («Збірник барабанних ритмів, які повинні опанувати і на яких повинні навчатися військові барабанщики німецькомовних і франкомовних гірських місцевостей»), який датується 1728 роком. Музичний матеріал збірки, ґрунтуючись на правилах добору репертуару, усталеного відповідно до вимог традиційного військового церемоніалу, охоплює 23 сигнали і марші. Їх барабанщики виконують упродовж дня, починаючи від сигналів ранкового підйому (Die erste Tagwacht, Die zweyte Tagwacht, Die dritte Tagwacht), збору (Die Sammlung), до праці (Zum Arbeit), переклички (Der Appell), різних маршів, завершуючи сигналами Der Zapfenstreich (вечірня зоря), Die Retraite (відбій). Музичний текст зафіксований в рукописі у формі ономатопей, тобто звуконаслідувальних вербальних символів чи лексем, що позначають звукові події невербального змісту. Ономатопейне письмо – прикметна

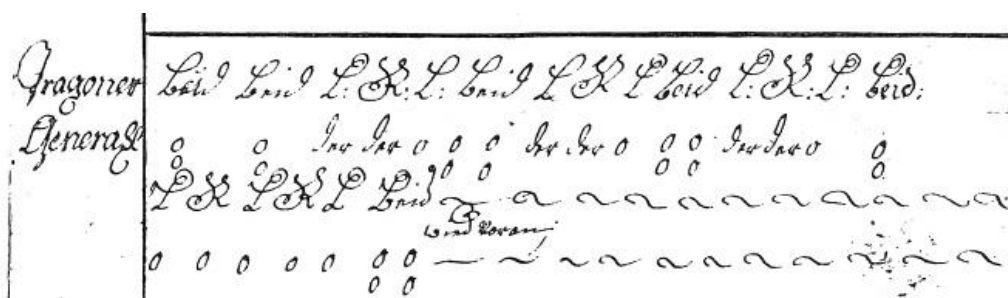
особливість ранніх збірок швейцарської військової школи барабанного виконавства.

Приклад 4. Ономатопейчна нотація маршу зі збірки 1728 року

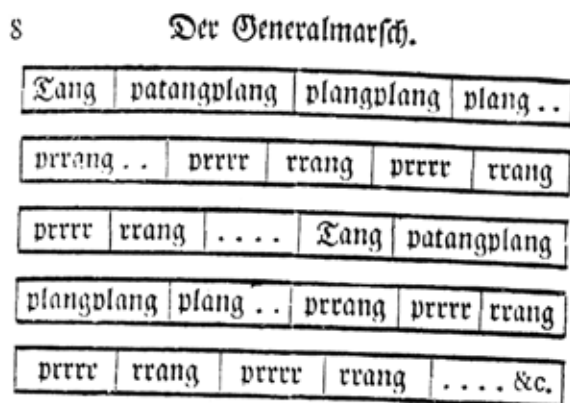
Наступне джерело має назву «Verzeichnis der Ordonnanz Streichen, darin die Tambouren überall solen unterwiesen werden» («Збірник барабанних ритмів, за яким повсюди повинні навчатися військові барабанщики»). Збірку скомпонував тамбурмажор Петер Штокер із міста Біль (Tambour-Major Peter Stocker aus Biel). Рукопис, датований 1759 роком, містить сигнали і марші, що зафіксовані із застосуванням знаків та символів.

Першим друкованим виданням репертуару швейцарських військових барабанщиків стала збірка під назвою «Reglement, betreffend den Unterricht der Tamburen von der Bernerischen Infanterie» («Правила навчання барабанщиків Бернської піхоти»), опублікована у Берні 1788 року. Посібник містить систематизовану добірку сигналів, закликів і маршів, зафіксованих способом ономатопейчної нотації з детальним описом та інструктивними вказівками. На початку збірки, як і в рукописі 1728 року, розміщено Die erste Tagwacht, Die zweyte Tagwacht, Die dritte Tagwacht, Der Generalmarsch, Die Sammlung (сигнал збору), далі подано Der Ordinarimarsch (звичайний марш), Der Doppelirmarsch (швидкий, похідний марш), Der Allarm (тривога), Der Schargirungstreich (сигнал шиккування в одно-, двошеренговий стрій),

Приклад 5. Взірець запису зі збірки 1759 року

Gottendienst (сигнал шикування на богослужіння), Zum Arbeit (до праці), Der Appell (перекличка), Fahnenmarsch (марш із прапорами), Spizruthen (покарання шпіцрутенами), Der Zapfenstreich (вечірня зоря), Der Todtenmarsch (жалобний марш), Die Re traite (відбій). Структура збірника схожа на послідовність частин репертуару попередньої збірки 1728 року. Водночас видання 1788 року фактично завершує етап онома топеїчного письма у розвитку нотації швейцарської школи військових барабанщиків.

Приклад 6. Онома топеїчна нотація маршу зі збірки 1788 року

На початку 1798 року, після нападу та окупації Швейцарії французькими військами, було розпущено Швейцарську Конфедерацію, а натомість утворено Гельветійську Республіку (République helvétique), яка однак проіснувала лише до лютого 1803 року. У цей період, а саме 1799 року, була опублікована збірка «Batteries Helvétiques. Instruction pour les tambours de l'Armée Helvétique» («Гельветійські барабани. Школа гри для барабанщиків Гельветійського війська») – єдине з проаналізованих джерел, в якому фігурує латинізоване найменування швейцарського війська. Посібник видано трьома мовами: французькою, німецькою та італійською. У короткій преамбулі «Explications des Pièces ci-après Notées» («Пояснення до поданих нижче п'єс») містяться детальні вказівки щодо правильного прочитання і виконання нот, супроводжуваних літерними (онома топеїчними) позначеннями. У виданні зібрано 11 п'єс: 1) La Générale; 2) L'Assemblée; 3) Le Rappell; 4) Les Trapeaux; 5-6) La Marche Ordinaire; 7-9) Le Pas accéléré; 10) La Re traite; 11) La Bréloque.

Репертуар посібника, як і попередніх видань, охоплює сигнали і марші, що виконуються

барабанщиками повсякденно в межах рутинного, чітко усталеного військового церемоніалу. Особливістю цього видання є те, що в ньому новий для тогочасної швейцарської школи барабанного виконавства спосіб запису твору за допомогою нотних графічних знаків, поєднується із попереднім онома топеїчним письмом, ніби здійснюючи плавний перехід і максимально нівелюючи напругу зміни однієї системи іншою, водночас декодуючи та окреслюючи відповідність між онома топеїчними символами та їхньою нотографічною транскрипцією.

Упродовж XIX–XX ст. у Швейцарії публікується серія посібників для військових барабанщиків під загальною назвою франко-німецької етимології «Tambour-Ordonnanz». Першоджерелом серії, від концепції й структури якого відштовхуються всі наступні удосконалені варіанти, є видання 1819 року «Tambour-Ordonnanz für die eidgenössischen Truppen» («Настанови для барабанщиків військ Швейцарської Конфедерації»).

Серію видань умовно можна розділити на три групи. Критеріями такого розмежування слугують спосіб презентації дидактичного матеріалу, його обсяг, зміст, спосіб нотації і теоретичне підґрунтя. Перша група поєднує німецькомовні посібники, опубліковані у 1819, 1829 та 1845 роках. Друга група – посібники, видані 1889, 1917, 1935 років під назвою «Tambour-Ordonnanz für die schweizerische Infanterie» («Настанови для військових барабанщиків швейцарської піхоти»). Третя група посібників концептуально об'єднує видання 1947, 1958 і 1964 років («Tambour-Ordonnanz»). Посібники другої і третьої груп видані у двомовній німецько-французькій версії.

Структура усіх перелічених збірників базується на концепції охоплення таких тематичних блоків:

1) у вступних розділах дуже стисло викладено основні поняття з елементарної теорії музики (від найпростіших відомостей щодо тривалостей нот і пауз, поданих у початкових виданнях, до розширення понятійного апарату в царині темпу, метроритму, агогіки, динаміки, інструментознавства, поступово й послідовно впроваджуваного в наступних виданнях);

2) опис і методичні рекомендації щодо виконання певних рудиментів (у різних збірках

можуть бути представлені різні рудименти, спосіб їхнього опанування – від простішого до складнішого);

3) розділ ритмічних вправ;

4) частини, присвячені вивченню сигналів, зокрема, загальних і тактичних (Allgemeine Signale, Taktische Signale);

5) марші;

6) додатки, що містять перелік і дефініції залучених до збірки сигналів, а також рекомендації щодо догляду за інструментом.

У посібниках, виданих 1819 і 1829 року, описано рудименти Wierbel (фр. roulement, англ. roll), ruf, raf, halb-raf, Schleppstreich (фр. Fla). Подано 17 сигналів, а розділ «Feldschritt» («Похідний крок») зосереджує 9 маршів.

У виданні 1845 року перелік рудиментів доповнюється Zweifelstreich, Tagwachtstreich, збільшується також кількість сигналів, значення яких тлумачиться у кінцевому розділі посібника («Bedeutung der Signale für die Tambouren»). У наступних виданнях, крім вже описаних Wierbel, Zweifelstreich, Tagwachtstreich (фр. Coup de diane), упроваджуються рудименти Fünfer-Ruf (фр. Ra de 5, англ. 5-Stroke Roll), Neuner-Ruf (фр. Ra de 9, англ. 9-Stroke Roll), Dreier-Ruf (фр. Ra de 3, англ. Triple Stroke Roll), Ordonnanz Triole (англ. Swiss Army Triplet).

Окрім розширення дидактичного матеріалу в аналізованих виданнях прослідковується еволюція барабанного нотопису, удосконалення системи нотації та барабанної аплікатури. У перших трьох посібниках, виданих у період 1819–1845 років, текст барабанної партії записується на п'ятилінійному нотному стані у басовому ключі із використанням нот F (удар правою рукою) і E (удар лівою рукою) для позначення аплікатури. У посібнику 1889 року відображена схожа концепція, змінюється лише ключ (скрипковий) і висотне розташування нот на нотоносці для диференціації ударів (c² – права рука, a¹ – ліва рука). У виданнях XX століття (1917–1964) упроваджується система однолінійного нотопису із фіксацією нотних знаків над (права рука) і під (ліва рука) лінійкою.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Рудиментальне виконавство Швейцарії представлене двома самостійними школами, що побутували у двох протилежних сферах, пов'язаних із військовою діяльністю (Tambour-Ordonnanz) і цивільним життям (Basler Trommeln). Відмінності між ними полягають передовсім у функціональній приналежності, регіональних особливостях, формуванні системи рудиментів, у кількості і видах використовуваних рудиментів, способах їх трактування, у специфіці репертуару і формах його нотації. Школа військових барабанщиків спрямована на забезпечення потреб у сфері військового виконавства, тож передбачувано зосереджується на сигналах і маршах як жанрах, що підпорядковуються рутинному військовому церемоніалові. Виконавські традиції базельської школи натомість відображають потреби насамперед цивільного населення і пов'язані із виконанням відповідного репертуару.

Вагомим внеском Швейцарії у світову музичну практику є формування низки рудиментів, що стали невід'ємною часткою сучасних барабанних традицій (Ordonnanz Triole, Schleppmühle, 5er Ruf, 9er Ruf, Bataflafla та ін.) і входять до переліку «Сорока міжнародних рудиментів Товариства Перкусійних Мистецтв» (1984), а також переліку сорока двох рудиментів «Рудиментального Кодексу» товариства «Креативна Перкусія» (2018).

Можливі напрямки подальших досліджень можуть проєктуватися на розширення географічного спектру дослідження, що охоплюватиме історію формування рудиментального виконавства в інших країн європейського континенту і Сполучених Штатів Америки; вивчення еволюції нотаційних систем та їхньої рецепції поза межами Швейцарії; аналіз композиторських переосмислень системи рудиментів, відображених безпосередньо в авторських композиціях, а також на практичне застосування рудиментального виконавства в освітніх програмах як необхідного елемента виховання виконавської майстерності джазових перкусіоністів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Войтович Л., Овсінський Ю. Історія війн і військового мистецтва: в 3-х т. Т. 1. Від зачатків військової організації до професійних найманих армій (бл. 3060 р. до Христа – початок XVI ст.). Харків: Фоліо, 2017. С. 697–699.
2. Batteries Helvétiques. Instruction pour les tambours de l'Armée Helvétique. 1799. 14 S.

3. Benson A. C. Details of the Swiss Basle Style of Drumming. Trommel Edition. 1980. 25 p.
4. Blades J. Percussion Instruments and Their History. Kahn & Averill Pub, 2020. 624 p.
5. Bloom R. A. Basel drumming vs. Swiss drumming. URL: <https://bloomdrums.com/932-2/>
6. Bloom R. A. Fake Swiss Rudiments-Hybrids in Disguise. URL: <https://bloomdrums.com/fake-swiss-rudiments-hybrids-in-disguise/>
7. Chandler E. A. A History of Rudimental Drumming in America From the Revolutionary War to the Present. Baton Rouge: LSU Historical Dissertations and Theses, 1990. 116 p.
8. Reglement, betreffend den Unterricht der Tamburen von der Bernerischen Infanterie. Bern: Hochobrigkeitliche Buchdruckerei, 1788. 22 S.
9. Rogger D. Baslertrommel-Rudiments und ihre Anwendung am Drumset. Basel, 2004. 68 S.
10. Stocker P. Verzeichnis der Ordonnantz Steichen, darin die Tambouren überall solen unterwiesen werden. 1759.
11. Tambour-Ordonnanz. 1958. 46 S.
12. Tambour-Ordonnanz. 1964. 44 S.
13. Tambour-Ordonnanz für die eidgenössischen Truppen. 1819. 24 S.
14. Tambour-Ordonnanz für die eidgenössischen Truppen. Zürich, 1829. 24 S.
15. Tambour-Ordonnanz für die eidgenössischen Truppen. Zürich, 1845. 32 S.
16. Tambour-Ordonnanz für die schweizerische Infanterie. Bern, 1889. 19 S.
17. Tambour-Ordonnanz für die schweizerische Infanterie. 1917. 28 S.
18. Tambour-Ordonnanz für die schweizerische Infanterie. 1947. 51 S.
19. Verzeichnis derjenigen Ordonnanz-Streichen, nach welchen die Tambouren Teutsch- und Welschen Landes Bergebiets sich richten und selbigen Exercieren sollen. 1728.

REFERENCES:

1. Voitovych, L., Ovsinskyi, Yu. (2017). Istoriia viin i viiskovoho mystetstva. Vol. 1: Vid zachatkov viiskovoi orhanizatsii do profesiinykh naimanykh armii (bl. 3060 r. do Khrysta – pochatok XVI st.) [History of Wars and Military Art. Vol. 1: From the Beginnings of Military Organization to Professional Mercenary Armies (c. 3060 BC – early 16th century)]. Kharkiv: Folio, 697–699. [in Ukrainian].
2. Batteries Helvétiques (1799). Instruction pour les tambours de l'Armée Helvétique. 14 p. [in French].
3. Benson A. C. (1980). Details of the Swiss Basle Style of Drumming. Trommel Edition, 25 p. [in English].
4. Blades J. (2020). Percussion Instruments and Their History. Kahn & Averill Pub, 624 p. [in English].
5. Bloom R. A. (2022). Basel drumming vs. Swiss drumming. URL: <https://bloomdrums.com/932-2/> [in English].
6. Bloom R. (2022). A Fake Swiss Rudiments-Hybrids in Disguise. Retrieved from <https://bloomdrums.com/fake-swiss-rudiments-hybrids-in-disguise/> [in English].
7. Chandler E. A. (1990). A History of Rudimental Drumming in America From the Revolutionary War to the Present. Baton Rouge: LSU Historical Dissertations and Theses, 116 p. [in English].
8. Reglement, betreffend den Unterricht der Tamburen von der Bernerischen Infanterie (1788). Bern: Hochobrigkeitliche Buchdruckerei, 22 S. [in German].
9. Rogger D. (2004). Baslertrommel-Rudiments und ihre Anwendung am Drumset. Basel, 68 S. [in German].
10. Stocker P. (1759). Verzeichnis der Ordonnantz Steichen, darin die Tambouren überall solen unterwiesen werden. Biel. [in German].
11. Tambour-Ordonnanz (1958). Bern, 46 S. [in German].
12. Tambour-Ordonnanz (1964). 44 S. [in German].
13. Tambour-Ordonnanz für die eidgenössischen Truppen (1819). 24 S. [in German].
14. Tambour-Ordonnanz für die eidgenössischen Truppen (1829). Zürich, 24 S. [in German].
15. Tambour-Ordonnanz für die eidgenössischen Truppen (1845). Zürich, 32 S. [in German].
16. Tambour-Ordonnanz für die schweizerische Infanterie (1889). Bern, 19 S. [in German].
17. Tambour-Ordonnanz für die schweizerische Infanterie (1917). 28 S. [in German].
18. Tambour-Ordonnanz für die schweizerische Infanterie (1947). 51 S. [in German].
19. Verzeichnis derjenigen Ordonnanz-Streichen, nach welchen die Tambouren Teutsch- und Welschen Landes Bergebiets sich richten und selbigen Exercieren sollen (1728). [in German].

Дата першого надходження рукопису до видання: 14.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 12.09.2025

Дата публікації: 07.11.2025